

O PROCENI ODNOSA SNAGA U OPERACIJI

Pod odnosom snaga podrazumevamo odnos borbenih vrednosti utvrđen na osnovu stručne procene svih elemenata koji utiču na ishod operacije. Odnos snaga predstavlja kategoriju koja utiče na karakter ratne veštine i ishod sukoba. Opšta je zakonitost oružane borbe da pobeđuje ona strana koja ima povoljniji odnos snaga na određenom ratištu (vojištu) i u određenom periodu. Ova zakonitost važi za oružanu borbu u celini i za pojedine operacije, bojeve i borbe, što znači za sve nivoe ratne veštine (strategijske, operativne i taktičke).

Mada su sopstvene i protivničke snage uglavnom poznati činioci koji objektivno stoje jedni prema drugima, realan odnos nije moguće lako ni brzo ustanoviti zbog toga što im se borbena vrednost sastoji iz niza faktora koji su vrlo složeni, međusobno povezani i zavisni. Složenost u iznalaženju realnog odnosa snaga proističe, pre svega, iz uzajamne zavisnosti i međusobne povezanosti nekoliko merljivih, delimično merljivih i nemerljivih elemenata, koji na određen način smanjuju ili povećavaju borbenu vrednost pojedinih faktora, pa prema tome daju manju ili veću prednost jednoj ili drugoj strani. Najvažniji faktori procene odnosa snaga svakako su kvantitet i kvalitet žive sile i borbene tehnike. Na osnovu procene tih i realne ocene drugih faktora treba doći do zaključka u kakvom se odnosu nalazi jedna i druga i u čemu je preimućstvo koje strane. Tek po dobivenom odgovoru na to pitanje moguće je odrediti realan cilj operacije i doneti odluku.

Na osnovu dosadašnje prakse i iskustva obično se kao osnovni uzimaju oni faktori procene odnosa snaga koji neprekidno deluju u svakoj operaciji. To su:

— živa sila — kvantitet (broj ljudi) i kvalitet (ratna veština, izdržljivost i stepen obučenosti, politička svest i patriotizam, hrabrost, lukavstvo itd.);

— borbena sredstva — kvalitet (broj i vrsta naoružanja) i kvalitet oružja i druge opreme (tehnička opremljenost, vatrene mogućnosti, preciznost, pokretljivost, mogućnost snabdevanja, itd.);

— zemljište (dimenzije zone dejstva, geografske i hidrografske karakteristike, kvantitet i kvalitet komunikacija, naseljenost itd.) i

— vreme kao prostor (period i tok trajanja operacije), kao godišnje doba, klimatska i atmosferska pojava i kao doba dana.

Ova četiri osnovna faktora neposredno deluju u svakoj operaciji i bez njih se ne može zamisliti ni jedna borba. Oni su, prema tome, zajednički faktori za sve vrste i vidove borbe, oni su stalni i konstantni faktori vojne sile.

U svakom od navedenih faktora sadržano je niz elemenata koji istovremeno čine elemente odnosa snaga. Pošto važnost pojedinih faktora u svakoj konkretnoj situaciji nije podjednaka a ni elementi u okviru faktora nemaju istu važnost ni uticaj na realan odnos snaga potrebno je, pre svega, oceniti koji su od njih u konkretnoj situaciji presudniji za ostvarenje cilja operacije. Osim toga, pri proceni navedenih faktora neophodno je uočiti njihovo dijalektičko jedinstvo i prirodu.

a) *Mogućnost prelaska kvantiteta u kvalitet i delimične zamenljivosti* (veći broj slabije naoružane žive sile može da se izjednači ili premaši manji broj bolje naoružane). Ako bismo izolovano posmatrali manifestaciju delimične zamenljivosti kvantiteta u kvalitet, ne bismo mogli dokazati da smo procenom i proračunima došli do realnog odnosa snaga.

Međutim, objektivno sagledavanje manifestacije dijalektičkog jedinstva svih faktora oružane borbe kroz mogućnost prelaska kvantiteta u kvalitet nije moguće bez stručne i naučne analize ekvivalentne vrednosti odgovarajućeg kvantiteta na jednoj i kvaliteta na drugoj strani. Ukoliko je hvalitetna razlika veća iznalaženje i svodenje kvantiteta u kvalitet je složenije, a rezultat relativniji. Naime, kada je reč o novom kvalitetu nekog oružja koje u osnovi menja koncepciju upotrebe oružane sile u celini, može se govoriti samo o delimičnoj, i to relativnoj zameni kvantiteta za kvalitet.

Tako se, na primer, upoređujući efekat dejstva nuklearnog projektila¹ sa odgovarajućim brojem art. granata, može pronaći jačina fizičkog udara; 15.000 granata ima isti učinak kao i nuklearni projektil od 10 KT, ili ekvivalentna vrednost fizičkog udara ravna je približno vatri 52 art. divizionu (ad).

Međutim, treba napomenuti da se do takvog odnosa došlo mehničkim zbirom snaga vatrenog udara i veličine intervala granata srednjeg kalibra, bez ocene uticaja i drugih elemenata kao što su: neuporedivo jače psihofizičko dejstvo nuklearnog projektila od 52 ad ili 15.000 granata, zatim efekat dejstva nuklearnog projektila ostvaruje se za nekoliko sekundi dok se sa 52 ad to ostvaruje 5 do 10 minuta, N projektil raynomerno dejstvuje na celu površinu od nekoliko km² a vatra artiljerije pretežno se ostvaruje po položajima, itd. Pomenuti primer pokazuje da je moguća samo delimična zamena kvantiteta za kvalitet, jer upoređenje učinka i svih posledica ukazuje na zaključak da su nuklearni udari novi kvalitet i da se veoma teško mogu zameniti kvantitetom konvencionalnog oružja.

¹ Prikazani primer odnosi se na NP čiji je poluprečnik dejstva ($r = 1.000$ m), teški gubici na površini kruga 3,14 km², a vatrene mogućnosti art. divizionu na površini od 6 ha.

Drugi primer. Divizion višecevnih bacača raketa opslužuje oko 350 ljudi; sa 18 oruđa (40 cevi) za 5 do 7 sekundi ispali 720 projektila i neutrališe ciljeve na površini od 36 hektara. Za ostvarenje istog efekta, tj. plotuna sa 720 granata, potrebno je 40 ad približno istog kalibra, što angažuje 35 do 40 puta više ljudi. Međutim, ni taj primer prelaska kvantiteta u kvalitet se ne može posmatrati jednostrano, mehanički zbir broja cevi. U navedenom primeru odnos divizona višecevnih bacača raketa prema 40 ad je realan samo za određeno vreme — za jedan plotun. U vremenu od 5 do 10 minuta realan odnos nije više 1:40 već približno 1:6. Uzimajući u obzir mogućnost dotura i realan utrošak projektila za operaciju (10 plotuna) taj odnos se smanjuje na 1:3.

Treći primer. Može li 100 vojnika naoružanih poluautomatskim puškama, čija je brzina gađanja, na primer, pet puta veća od običnog karabina, zameniti 500 vojnika naoružanih karabinima? Očito da se i u tom primeru može govoriti samo o delimičnom prelasku kvantiteta u kvalitet, jer bi se mehaničkim zbirom tehničkih mogućnosti poluautomatskih pušaka, odnosno samom analizom jednog elementa, izvukao nerealan zaključak. Mislim da se u tom primeru mora staviti ljudski faktor ispred materijalno-tehničkog. Istina, teško ga je svesti na neki merljiv koeficijent, ali njegovu vrednost u svakoj konkretnoj borbenoj situaciji, uz analizu drugih faktora, moguće je pronaći.

Osim toga, vrednovanje svih faktora, pa i ljudskog, zavisi, pre svega, od nivoa na kome se vrši. Na nivou taktike ljudski i materijalno-tehnički faktor imaće veći i neposredniji uticaj, dok na nivou operatike znatno veći uticaj imaju prostor i vreme.

b) *Međusobna uslovljenost, povezanost i zavisnost svih faktora koji deluju u operaciji.* Oni se ne mogu i ne smeju izolovano posmatrati ni odvojeno ceniti. Svaki od njih prema konkretnoj situaciji više ili manje deluje na ishod operacije u celini, a presudan uticaj svih faktora u operaciji može se realno oceniti samo ako se sagleda njihovo uzajamno dejstvo.

Poslužićemo se primerom i pokušati da to ilustrujemo, a posebno da istaknemo povezanost i zavisnost ljudskog i materijalno-tehničkog faktora.

U formacijskom sastavu divizije na strani „A” ima 10.000 ljudi, a vatrene mogućnosti 80 tona ubojne mase u minutu.

U formacijskom sastavu divizije na strani „B” ima 15.000 ljudi, a vatrene mogućnosti su 55 tona ubojne mase. Odnos u živoj sili je 1,5:1 za stranu „B”. Vatrene mogućnosti sa istom živom silom daju očitu nadmoćnost strani „A” — 1,4:1. Ili, kad bismo vatrene mogućnosti prikazali po jednom vojniku situacija bi bila — vatrene mogućnosti divizije „A” su 8 kg, a „B” 3,66 kg ubojne mase u minutu. Znači, ako bismo odnos snaga cenili mehaničkim zbirom vojnika „A” divizija ima osetna preimućstva, taj odnos izražen u brojkama bio bi približno 2,2:1.

U pomenutom primeru došli smo do odnosa snaga samo ocenom merljivih elemenata ova dva faktora. Međutim, tome se mora priključiti procena i drugih (brojem) nemerljivih elemenata koji

utiču na iznalaženje realnog odnosa snaga. Ti nemerljivi elementi su: kvalitet žive sile (obučenosť, izdržljivost, iskustvo i ratna veština starešina, politička svest, patriotizam, itd.) i kvalitet naoružanja. Sem toga, zemljište, vreme i drugi faktori mogu da utiču na stepen borbene vrednosti i odnos snaga. Prednost jedne ili druge strane u podršci (odnos snaga u artiljeriji, prevlast u vazduhu, itd.), može da ispolji presudan uticaj na odnos snaga.

Daljom analizom uticaja drugih faktora (prostora i vremena) na odnos snaga u prva dva faktora treba doći do zaključka u kojoj meri će se njihov uticaj ispoljiti, odnosno dati prednost jednoj ili drugoj strani.

Iz izloženog se može zaključiti da je procena svih faktora i utvrđivanje realnog odnosa snaga složen zadatak, da zahteva besprekornu stručnosť komandanta i štaba i poznavanje situacije na frontu, da će svaka komanda pogrešiti ako faktore i elemente odnosa snaga posmatra izdvojeno, a ocenu bazira na brojčanom, mehaničkom zbiru.

c) *Osnovna svojstva faktora oružane borbe.* Njihova dejstva se ne manifestuju statički i nisu data jednom zauvek. Promenljivost im zavisi od uslova u kojima se ispoljavaju i koji mogu biti veoma različiti. Tako, na primer, promenljivost faktora oružane borbe zavisi od vida borbenih dejstava, perioda rata ili operacije, dimenzija i karakteristika prostora na kojem se izvode dejstva, vremena kao prostora, klimatske i atmosfenske pojave, itd. Koliko će koji od navedenih činilaca uticati na promenljivost faktora oružane borbe zavisi od konkretne borbene situacije.

U početku rata agresor može da ima preimućstvo u borbenoj tehnici, što može da ima dominantnu ulogu u odnosu snaga. Osim toga početni period rata karakteriše se neizvesnosćima u pogledu poznavanja agresora. Najveća nepoznanica može da bude broj i kvalitet N b/s, način dejstva i primena operativno-taktičkih postupaka. Sve se to, a posebno mogući nedostatak proverenih podataka o protivniku, odražava na iznalaženje realnog odnosa snaga u operaciji. Prostor u određenim uslovima može najneposrednije da utiče na promenljivost pojedinih faktora. Na ravničastom i manevarskom zemljištu nadmoćnijoj strani u materijalno-tehničkom faktoru pruža se mogućnosť potencijalnog povećanja prednosti, što znači da će osnovni nosilac borbenih dejstava protivnika biti savremena materijalno-tehnička sredstva.

Tehnička opremljenosť borbenih sredstava u određenim uslovima može za kraće ili duže vreme da menja odnos snaga i ulogu pojedinih faktora oružane borbe. Tako, na primer, borbena dejstva danju daju izvesno preimućstvo jednoj a u noćnim dejstvima drugoj strani. Ako je borbena tehnika na jednoj strani snabdevena uređajima za noćna dejstva a druga znatno slabije ili ih nema, u odgovarajućem procentu će se smanjiti, odnosno povećati nadmoćnosť.

Upotreba vazdušnih desanata (VD) ne menja samo kvantitativni odnos snaga, već bitno menja i operativni položaj strana. Zato je nerealno kad se u proceni odnosa snaga brojno stanje i naoružanje

jednostavno sabere. Za branioca realna borbena vrednost VD divizije od 7.000 ljudi nije isto što i isti broj ljudi na frontu. Braniocu je, na primer, za pariranje dejstva novih 7.000 ljudi na frontu dovoljno 3.500 do 4.000 ljudi.

Međutim, za razbijanje VD divizije od 7.000 ljudi i sprečavanje izvršenja njenog zadatka potrebne su mnogo jače snage, možda 15.000 do 20.000 ljudi. Osim toga, menja se ponašanje i ostalih faktora. U takvim uslovima obično se remeti ceo odbrambeni sistem, pri čemu sledi osetna promena dejstva svih faktora oružane borbe. Znači, menja se odnos snaga, smanjuje se i ograničava prostor i otežava manevar snaga branioca, a vreme kao prostor i atmosferska pojava može imati presudnu ulogu.

Nuklearna b/s neograničenih mogućnosti masovnog uništenja i razaranja omogućavaju izmenu odnosa snaga za veoma kratko vreme, čime istovremeno ispoljavaju odlučujući uticaj na operativni položaj strana i druge faktore oružane borbe.

ODNOS SNAGA U OPERACIJI

U operaciji takođe neprekidno deluju četiri osnovna faktora odnosa snaga (živa sila, borbena tehnika, prostor i vreme), dok će ostali faktori (period i karakter operacije, uređenje teritorije, angažovanje stanovništva, prisustvo teritorijalne komponente, itd.), manje ili više uticati na promenu odnosa snaga. Tako se armijska odbrambena operacija mora organizovati i izvoditi u manje ili više povoljnijim uslovima. Povoljni uslovi biće kada armija raspolaže adekvatnim snagama u odnosu na napadača, bez obzira o kojem se periodu rata radi. U takvim uslovima, uz snošljiv odnos snaga u kvantitetu žive sile, izvođenje odbrambene operacije biće olakšano, a slamanje napada i razbijanje neprijatelja moguće je u okviru odbrambene operacijske zone. Manje povoljne uslove treba smatrati kada napadač ima brojnu i kvalitetnu tehničku nadmoćnost, bez obzira na kvantitetni odnos snaga u živoj sili.

Kada napadač, pored brojne i kvalitetne tehničke nadmoćnosti, raspolaže i N b/s, a armija organizuje i izvodi odbrambenu operaciju sa slabijim snagama i ne raspolaže N b/s tada se uslovi mogu smatrati vrlo nepovoljnim.

Najverovatnije da će armija organizovati i izvoditi početnu odbrambenu operaciju u uslovima brojne i kvalitetne tehničke superiornosti napadača. Brojna i kvalitetna tehnička superiornost napadača biće uglavnom u nadmoćnosti raketnog naoružanja, avijacije, oklopnih borbenih sredstava i nuklearnog oružja. Ta sredstva maksimalno povećavaju vatrene mogućnosti i pokretljivost napadača. Uporedo s tim, kad ima i inicijativu, agresor može na izabranom pravcu ostvariti i brojnu nadmoćnost u živoj sili i da teži za brzim ostvarenjem odlučujućeg rešenja.

Međutim, kada armija nema nadmoćnost u tehničkim borbennim sredstvima, pogotovo kada ne raspolaže N b/s, važniju ulogu će imati drugi faktori odnosa snaga. Procena drugih faktora treba da

uputi na rešenje koje će, pre svega, umanjiti nedostatak tehničke nadmoćnosti korišćenjem povoljnih zemljišnih i meteoroloških uslova, izborom najpovoljnijeg oblika operativnog manevra, maksimalnim angažovanjem snaga u pozadini, itd.

Prema tome, pri planiranju armijske operacije jedan od osnovnih elemenata za donošenje odluke je objektivna i realna procena odnosa snaga. Dobra odluka može biti doneta samo na osnovu objektivne i realne analize svih faktora i elemenata koji utiču na odnos snaga. Da bi se do toga došlo, mora se izvršiti obostrana procena sledećih faktora:

- brojnog i kvalitetnog odnosa u živoj sili;
- brojnog i kvalitetnog odnosa u borbenoj tehnici (N b/s, avijacija, oklopne snage, artiljerija, itd.);
- prostora (dimenzije zone dejstva, karakteristike zemljišta i njegov uticaj na način upotrebe pojedinih vrsta jedinica i sredstava), i
- vremena kao prostora, klimatske i atmosfere pojave i kao doba dana.

Stvaran i realan odnos snaga dobiva se analizom i procenom svih faktora. Međutim, osnovni činioци оружане борбе су прва два фактора (жива сила и борбена техника). Они чине јединствену целину као основни чиниоци борбених дејстава и имају пресудну улогу. Осим тога у та два фактора садржано је највише елемената који су бројно мерљиви. Поред поменутих егзактности у оцени бројног односа стручном анализом могу се и квалитетне разлике свести на приближно мерљив бројни показатељ.

Остала два фактора нису бројно мерљива и њихов утицај на деловање прва два фактора се не може исказати бројем сасвим одређено. Због тога реалност процене тог утицаја на друге факторе зависи искључиво од вештине и стручне способности команданта и команде.

При процени односа снага у армијској операцији могући су различити методи. Обично се по завршеној анализи прва два фактора (жива сила и борбена техника) и подаци за обе стране уносе у одговарајућу таблицу прегледа односа снага. Затим се анализирају други фактори и њихов утицај на утврђени бројни однос снага. Процена и изналажење реалног односа снага не може се ни замислити без анализе квалитета бројног показатеља, његове узajамне зависности од квалитета и других фактора.

Posmatramo li izolovano ljude od tehnike moglo bi se zaključiti da je obezbeđena minimalna nadmoć za napadna dejstva. Međutim, detaljnom analizom materijalno-tehničkog faktora situacija se iz osnova menja, iako kvalitet žive sile može znatno uticati na realizaciju tehničke nadmoćnosti.

S druge strane, kvalitet tehnike može različito delovati na elemente koji su sadržani u kvalitetu žive sile. Naime, mi smatramo da se vrednovanje morala, obučenosti, izdržljivosti i političke svesti čoveka, uz moguću neograničenu primenu taktičkih postupaka, mora svesti u realne okvire. To znači da bi se održao moral boraca potrebno je da se postižu uspesi, da se na udarac odgovori udarcem.

Tabelarni pregled brojnog odnosa snaga²

naziv		strana „A“	strana „B“	odnos	
živa sila		81.900/8.000 ³	139.000/26.000 ³	1:1,7	
borbena tehnika (naoružanje)	tenkova (OT)	1.810/1.655 ⁴	628/120 ⁴	2,85:1/14:1	
	art. divizion za podršku	78/20 ⁵	58/3 ⁵	1,3:1/7:1	
	divizion višecevnih bac. raketa	7/5.000 ⁶	3/1.728 ⁶	3,3:1/1,25:1	
	pt oruđa (raketa)	670/436 ⁷	408/148 ⁷	1,65:1/3:1	
	avijacija	aviona	453/554 ⁸	144/48 ⁸	3,14:1/11,5 :1
		dnevna napre- zanja (a/p)	1.082/1.642 ⁹	528/192 ⁹	2,05:1/9:1
snage vatrenog udara sa 1 a/p		451/13.600 ¹⁰	67,5/1.820 ¹⁰	6,7:1/7,5:1	
snaga VU za dnev. poletanje		902/27.200 ¹¹	209/6.036 ¹¹	4,3:1/4,5:1	

Poznato je, na primer, da je kvalitet naših boraca bio presudan faktor u NOR. Dominirajući elementi koji su sačinjavali taj kvalitet bili su: moral, politička svest, hrabrost, izdržljivost, borbena lukavstvo, itd. Pa ipak, u jednoj akciji pri napadu na neko uporište mnogo je značilo nekoliko minobacača ili samo jedan top. Posle svake neprijateljske, redovno je sledila naša ofanziva.

Ima bezbroj primera iz prošlosti koji ubedljivo govore da u određenim uslovima kvalitet žive sile može imati ulogu bez obzira na brojnu nadmoćnost, i obratno, gde je materijalno-tehnički faktor bio dominirajući činilac nezavisno od kvaliteta žive sile. Tako, na primer, u drinskoj bici i pored visokog kvaliteta srpske vojske tehnička superiornost Austrijanaca ne samo da je naterala na povlačenje već ozbiljno pokolebala moral srpskih vojnika. Čim je

² Sastav strana dat je proizvoljno.

³ Od čega 8.000 ljudi u VD jedinicama na strani „A“ i 25.000 ljudi u pozadini protivnika na strani „B“ i to samo naoružani deo.

⁴ U brojitelju su pokazani tenkovi a imenitelju oklopni transporteri.

⁵ Broj divizion (dv) dalekometne artiljerije u imenitelju.

⁶ U brojitelju je prikazan broj dv-višecevnih bacača raketa a u imenitelju broj lansera — cevi.

⁷ Broj pt-raketnih oruđa u imenitelju.

⁸ U brojitelju je prikazan broj borbenih a u imenitelju pomoćnih aviona.

⁹ U brojitelju je prikazan broj a/p borbene a u imenitelju pomoćne avijacije.

¹⁰ U brojitelju je pokazan vatreni udar u tonama bombi a imenitelju broj RZ.

¹¹ Isto kao i pod 10.

dobijanjem artiljerije i municije od saveznika tehnička superiornost neprijatelja bila smanjena i otežan dotur njegovih borbenih potreba, pokolebani moral bio je povraćen i u tim uslovima počela je kolu-barska bitka čiji je ishod dobro poznat.

Borba naroda Južnog Vijetnama je najbolji primer koji ubedljivo govori da nema borbenog sredstva koje se, na određen način, ne može uspešno upotrebiti protiv agresora, itd.

Pri analizi odnosa snaga u živoj sili, mislimo da se ona mora posmatrati i analizirati po jedinicama i po nameni. VD jedinice treba odvojeno ceniti i koeficijentat vrednosti pronaći na osnovu objektivne ocene njihovog kvaliteta i namene u odnosu na isti broj ljudi na frontu i potrebnog odnosa snaga koje će biti angažovane u PDO. Taj odnos će zavisiti od konkretne situacije i cilja koji se želi postići u borbi protiv VD. Ako je cilj razbijanje i uništenje VD pre spajanja sa snagama sa fronta odnos snaga treba da bude približno 3 : 1. Znači broj ljudi VD jedinica treba množiti sa koeficijentom dobivenim proračunom potrebnog odnosa snaga za razbijanje i uništenje desanta.

Isto tako pri razmatranju brojnog i kvalitetnog odnosa žive sile koja deluje u pozadini neprijatelja polazna osnova za utvrđivanje realnog odnosa snaga su uslovi u kojima se odvijaju borbeno dejstva. Prema tim uslovima treba oceniti kakve su mogućnosti snaga u pozadini, kolike će snage neprijatelj da angažuje protiv njih da bi ostvario cilj operacije, itd. Tek na osnovu takve analize može se oceniti realna borbeno vrednost snaga u pozadini.

Po pitanju odnosa snaga teritorijalne komponente u oružanoj borbi ne može se računati samo na jedinice TO koji deluje u pozadini neprijatelja, već realno oceniti ogroman udeo nenaoružane žive sile. Taj momenat predstavlja našu veliku prednost. Bilo koji agresor može na našem ratištu da upotrebi onoliko snaga koliko mogu da prime kapaciteti pravaca, odnosno koliko smatra da mu je dovoljno za prodor određenim pravcima. Međutim, ni jedan agresor nije u stanju da na naš prostor dovede toliko žive sile kojom bi mogao ostvariti apsolutnu kontrolu državne teritorije, odnosno da bi obezbedio povoljan opšti odnos snaga.

U NOR, na primer, okupator je zajedno sa kvistlinškim formacijama imao nadmoćnost u oružanoj živoj sili oružanim formacijama. Taj odnos kretao se prosečno između od 5 do 7 : 1 u korist okupatora. Ili, na primer, Amerikanci smatraju da za pobjedu u ratu u Vijetnamu treba da obezbede odnos snaga 10 : 1. Ta potreba za ogromnom razlikom u odnosu snaga nalazi se u borbenim funkcijama nenaoružanog stanovništva i načinu dejstva oslobodilačkih snaga. Kada pored naoružanog dela žive sile, koja će delovati u pozadini neprijatelja, uzmemo u obzir i njen nenaoružani deo, tada će naša nadmoć doći do punog izražaja. Uloga nenaoružanog dela stanovništva je veoma značajna, ona predstavlja teže merljivu kategoriju, ali nam sigurno daje izrazitu nadmoćnost nad agresorom.

Borbeno funkcije nenaoružanog stanovništva će, u stvari, uvećati oružane snage u celini, na taj način što će deo borbenih funkcija koje bi morale izvršavati oružane snage preuzeti na sebe. Kroz

obavljanje niza borbenih zadataka nenaoružani deo naroda znatno popravlja i povećava odnos snaga u celini, stvara opštu nadmoćnost nad agresorom. Zadaci nenaoružanog dela stanovnika će se ogledati u najrazličitijoj podršci oružanim snagama, ali i u direktnom učešću u oružanoj borbi na različite načine i kroz mnogobrojne forme kao što su:

— obaveštajna delatnost, prikupljanje podataka o neprijatelju (ti zadaci su od neocenjive važnosti i teško se mogu iskazati brojnim iznosom);

— borba protiv petokolonaša, špijuna i diverzanata, čime se ruši okupatorski sistem i stvara nesigurnost kod agresora;

— organizacija raznih formi političke borbe, pre svega, ras-krinkavanje okupatora, naročito deklasiranje petokolonaštva, kolaboranata, itd.;

— snabdevanje oružanih snaga, zbrinjavanje ranjenika i bolesnika;

— učešće u izgradnji i utvrđivanju borbenih položaja, skloništa i drugih objekata, kao i rušenje i zaprečavanje;

— pomoć u doturu i evakuaciji, naročito u pojedinim periodima borbenih dejstava kada druga sredstva iz bilo kojih razloga ne budu mogla zadovoljiti potrebe;

— permanentna popuna oružanih snaga novim borcima i materijalnim potrebama, itd.

Ako se navedenim borbenim funkcijama nenaoružanog naroda doda još i to da se obavljaju u svojoj zemlji onda se jasno može sagledati onaj deo brojnog odnosa snaga koji je potreban za konačnu pobedu nad agresorom. Kvalitet borbenih zadataka nenaoružanog dela naroda zavisi, pored ostalog, i od najpogodnijeg načina delovanja kojim će se obezbediti optimalni rezultati. Da bi se obezbedio kvalitet borbenih funkcija neophodna je temeljita i raznovrsna priprema, organizacija i obuka celokupnog stanovništva. Od uspešnog rešenja tih pitanja zavisiće u velikoj meri kvalitativno jačanje naših oružanih snaga.

Pri analizi materijalno-tehničkog faktora neophodno je analizirati jednovremene i opšte obostrane mogućnosti borbene tehnike i, na osnovu prethodne analize broja i kvaliteta žive sile, oceniti odnos snaga u celini.

U tablici je dat proizvoljan brojni odnos borbenih sredstava. Međutim, polazeći od vrste i kvaliteta borbenih sredstava (bez avijacije) globalnom procenom vidi se da su vatrene mogućnosti „A” u jednom minutu 568 t ubojne mase, a strane „B” približno 350 t, što znači da je odnos 1,6 : 1 u korist strane „A”. Imajući u vidu brojni odnos u živoj sili proizilazi da su jednovremene vatrene mogućnosti po jednom vojniku na strani „A” 7, a na „B” 2,5 kg ubojne mase. Odnos je 2,8 : 1. Prema tome, iz globalnog proračuna sledi zaključak da je, ako zemljište i vreme omogućava realizaciju tehničke nadmoćnosti strane „A”, realan odnos snaga 2,8 : 1 sa tendencijom promene u korist strane „A”.

Ukoliko zemljište, vreme i drugi faktori osetnije utiču na ponašanje i realizaciju materijalno-tehničkog faktora, a delimično su „saveznici” strane „B” pošto je nadmoćna u živoj sili, realan odnos

snaga mogao bi biti proračunati opšti odnos vatrenih mogućnosti sa koeficijentom VD i partizanskih jedinica, a to je 1,6:1 u korist strane „A”, ali bez izglada da se bitnije izmeni dejstvom postojećih snaga u korist jedne ili druge strane.

U situaciji kada zemljište, vreme i drugi faktori ograničavaju masovnu upotrebu tehničkih sredstava (oklopnih snaga na krasu, planini i šumi, zimi kada je debeo snežni pokrivač) odnos snaga pretežno se bazira na živoj sili. U takvoj situaciji nosilac borbenih dejstava je pešadija, pa bi i realan odnos snaga bio 1,7:1 u korist strane „B”. Pri oceni odnosa snaga u takvoj situaciji nužno je posebnu pažnju obratiti na mogućnost vertikalnog manevra, pri čemu se mora realno oceniti borbena vrednost VD na jednoj i partizanskih i teritorijalnih jedinica na drugoj strani.

U analizi svih faktora posebno ćemo razmatrati uticaj i različito delovanje prostora i vremena na ponašanje i vrednovanje žive sile i borbene tehnike kao osnovnih činilaca borbenih dejstava.

U prvom slučaju pošli smo od pretpostavke da karakteristike prostora omogućavaju potpunu afirmaciju tehničke nadmoćnosti strana „A”, jer ona ima inicijativu, povoljan odnos snaga i u živoj sili. Prema tome, pod takvim uslovima nadmoćnija strana će diktirati tempo operacije zbog toga što je, pored opšte nadmoćnosti, na njenoj strani i kvalitet borbene tehnike. Ako se ima u vidu kvantitativni i kvalitativni odnos u avijaciji proizilazi da će ovaj elemenat vrlo pozitivno delovati na ponašanje i realizaciju materijalno-tehničkog faktora na „A”, a negativno na strani „B”.

Analiza sva četiri faktora, ocena zavisnosti i stepena međusobnog delovanja pojedinih elemenata navodi na zaključak da dominantnu, čak presudnu, ulogu ima materijalno-tehnički faktor, zbog čega je i najrealnije da on bude osnovni pokazatelj odnosa snaga. U ovakvoj situaciji treba računati da dejstvo partizanskih i teritorijalnih jedinica ne može doći do većeg izražaja. Prema tome u sudaru dveju strana izjednačenih po kvantitetu žive sile stvarni odnos snaga je odnos vatrenih mogućnosti kao posledica kvantitativne i kvalitativne razlike u borbenoj tehnici.

U drugom slučaju polazilo se od pretpostavke da zemljišni, vremenski i drugi uslovi otežavaju afirmaciju materijalno-tehničkog faktora, ili je svode samo na pojedine pravce u operacijskoj zoni. U takvim uslovima glavnu ulogu neće imati materijalno-tehnički faktor (teško naoružanje) jer, u stvari, pružaju mogućnost za veću afirmaciju ljudskog faktora sa lakim naoružanjem. Zbog toga realan odnos snaga treba iznalaziti na bazi kvantiteta i kvaliteta žive sile i dela borbene tehnike. Pri razmatranju odnosa snaga u ovakvim uslovima zavisnost pojedinih faktora, u znatnoj meri manifestuje se kroz delimičnu zamenljivost kvantiteta za kvalitet. Na pravcima gde i dalje dominira materijalno-tehnički faktor, inferiornijoj strani pruža se mogućnost da grupisanjem raspoložive borbene tehnike obezbedi odnos snaga kojim će postepeno u toku operacije biti u mogućnosti da uspostavi ravnotežu.

U trećem slučaju polazilo se od pretpostavke da zemljišni, vremenski i drugi uslovi negativno utiču na realizaciju materijalno-

-tehničke nadmoćnosti i kada dominantnu ulogu ima živa sila sa odgovarajućom borbenom tehnikom (lakim naoružanjem). Ovakva situacija obično može da nastupi u nekoj od faza (etapa) operacije i kada strana superiornija u tehničkom pogledu nije u mogućnosti da stvara nove pogodne formacije već reorganizacijom postojećih nastavlja dejstva, lišavajući se teškog naoružanja (oklopnih snaga i dr.). U toj situaciji odnos snaga u oklopnim jedinicama, na primer, nema skoro nikakav uticaj na krajnji ishod operacije. Vatrene mogućnosti sredstava podrške ne mogu doći do punog izražaja, te se odnos snaga tog elementa manje ili više smanjuje. Podrška avijacije najčešće je u takvim prilikama ograničena, pa joj je uticaj na ponašanje drugih faktora relativno ograničen. Partizanske i teritorijalne jedinice u toj situaciji imaju izrazito povećanu ulogu i taj elemenat osetno utiče na ponašanje i vrednovanje drugih, a posebno na ponašanje materijalno-tehničkog faktora.

Prema tome, osnovni nosilac borbenih dejstava je živa sila sa lakim naoružanjem. Iznalaženje realnog odnosa snaga treba da se zasniva na detaljnoj analizi tog, dok se drugi faktori cene u obimu koliko je potrebno da bi se došlo do zaključka u kojoj meri će pozitivno ili negativno uticati na ponašanje dominirajućeg faktora u operaciji. Objektivno, ostali faktori skoro podjednako deluju na ponašanje ljudskog faktora na jednoj i na drugoj strani.

Svrha prethodnog razmatranja bila je da se oceni zavisnost ljudskog i materijalno-tehničkog faktora i ocenom kvantiteta i kvaliteta, merljivim pokazateljem, dođe do približnog opšteg odnosa snaga.

Međutim, međusobno ponašanje i uticaj pojedinih elemenata u okviru materijalno-tehničkog faktora može da ima odraza na odnos snaga u celini, posebno ako se pojedini elementi uporede na jednoj i drugoj strani. To može bitno menjati brojni odnos i realnu borbenu vrednost istog elementa. Tako, na primer, kvalitetna vrednost tenkova ogleda se, pored ostalog, u brisanom dometu topa, opremi za noćna dejstva i mogućnostima za gađanje u pokretu. Ako taj elemenat analiziramo na jednoj i drugoj strani dobićemo stvarni odnos snaga u oklopnim jedinicama. Moguće je izračunati kolika je prednost tenka čiji je brisani domet topa veći za 300 m. Treba oceniti približnu borbenu brzinu i verovatnoću pogađanja i pronaći u kojem omeru će jači tenk biti u prednosti. Isto tako bi bilo ne-realno ne uzimati u obzir broj i kvalitet OT, jer oni znatno povećavaju efikasnost tenkova.

Pored brzine, tačnosti gađanja, manevarskih sposobnosti, kvalitetne osobine artiljerije ogledaju se i u brojnom odnosu dalekometnih jedinica. U tablici se, na primer, vidi da je strana „A” izrazito nadmoćnija u toj vrsti artiljerije za podršku (20 : 3 ad). Pri oceni i iznalaženju realnog odnosa u tom elementu treba smanjiti onoliko divizionu na strani „B” koliko strana „A” ima više dalekometnih divizionu, zbog toga što je strana „A” objektivnije u mogućnosti da sa svojih 20 art. divizionu permanentno neutrališe 20 divizionu za podršku na strani „B”. Sem toga, ukupne vatrene mogućnosti za operaciju zavise pored broja oruđa (divizionu) i od uspešnog snabdevanja municijom.

Pored navedenih cene se i drugi elementi koji utiču na vatrene mogućnosti artiljerije (karakteristike zemljišta, situacija u vazduhu, vreme, itd.); pa se posle kompletne analize utvrdi realan odnos i ponašanje tog elementa u ukupnom zbiru odnosa snaga.

Upoređenje broja i kvaliteta pt-artiljerije praktično nema svrhe. Smatramo da je pri proračunu odnosa snaga pravilnije broj i kvalitet pt-artiljerije upoređivati sa brojem i kvalitetom tenkova protivničke strane. Na taj način došli bismo do nekog pokazatelja za odlučivanje o organizaciji i načinu izvođenja pt-odbrane. Međutim, postoji i druga varijanta, čini nam se još realnija, da se oceni obostrani broj i kvalitet pt-artiljerije i tenkova i utvrđeni ukupan zbir uporedi po stranama, jer su dejstva tenkova i pt-artiljerije integralna — jedinstvena. Smatram da bi tako utvrđen odnos snaga u celini davao realnije podatke za donošenje odluke.

Proračun odnosa snaga u avijaciji treba vršiti odvojeno, zbog toga što ima naročit uticaj na delovanje drugih elemenata odnosa snaga u operaciji. Prema tehničkim osobinama aviona pronaći prosečno dnevno naprezanje (broj avio-poleta), izračunati brojni odnos, zatim snagu vatrene udara u jednom i u dnevnim poletanjima.

Takvim proračunom dobiva se približan odnos snaga. Međutim, pri analizi tog elementa ne sme se zanemariti ni drugi — opšta prevlast u vazduhu, stanje aerodroma, brojni i kvalitetni odnos avijacije po vrstama (LA, BA itd.), stanje PVO, tehnička opremljenost za navođenje i drugo. Posle detaljne analize i proračuna i na osnovu dobivenih podataka donosi se odluka o načinu upotrebe sopstvene avijacije i vrši ocena u kojoj meri će iskazani odnos snaga u avijaciji uticati na realizaciju određene nadmoćnosti drugih faktora i elemenata odnosa snaga.

Na osnovu ovog razmatranja mogu se izvući sledeći zaključci:

a) da odnos snaga predstavlja kategoriju koja presudno utiče na ishod određivanja cilja i načina izvođenja operacije;

b) da se borbena vrednost strana sastoji iz nekoliko povezanih i uzajamno zavisnih faktora oružane borbe, čija važnost u svakoj konkretnoj situaciji nije podjednaka, da se njihova osnovna svojstva i dejstva ne manifestuju statički i nisu data jednom zauvek i da im promenljivost zavisi od uslova u kojima se ispoljavaju;

c) da dijalektička zakonitost i jedinstvo faktora oružane borbe nalažu da se svi faktori moraju sasvim realno ceniti na obe strane i to u međusobnom suprotstavljanju pojedinačno, svaki za sebe, u celini i svojoj kompleksnosti;

d) da su ljudski i materijalno-tehnički faktori osnovni i nerazdvojni činioци oružane borbe, a da drugi faktori utiču na njihovo ponašanje i ispoljavanje i da mu smanjuju ili povećavaju realnu borbenu vrednost, i

e) da je pri iznalaženju realnog opšteg odnosa snaga, polazeći sa gledišta koncepcije opštenarodnog odbrambenog rata neophodno pronaći koeficijent borbene vrednosti teritorijalne komponente, pri čemu se moraju objektivno sagledati borbene funkcije i zadaci naoružanog i nenaoružanog dela stanovništva.

Pukovnik
Miloš PALIJA